

Asia: VN/1364/2021

Ehdotus kulttuuriperintöstrategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista yleisesti?

Kulttuuriperintöstrategia on ajankohtaiset keskustelut huomioiva, konkreettinen ja tulevaisuuteen katsova. EMMA – Espoon modernin taiteen museon lausunnossa nostamme esiin joitakin näkökohtia, jotka mielestämme olisi hyvä tuoda vielä hieman syvällisemmin esiin strategiassa, jotta kulttuuriperintöstrategia voi toimia kattavasti koko kulttuuriperintötyön sisäänsä sulkevana ohjenuorana.

Ei voi liikaa korostaa, että kulttuuriperintö kaikessa monimuotoisuudessaan on laaja-alainen käsite, joka olisi hyvä määritellä strategiassa, jotta tavoiteltu kattavuus hahmottuu paremmin eikä strategiasta välity tahattomasti yksiselitteistä kuvaa kulttuuriperinnöstä: mitä sillä tarkoitetaan? Kulttuuriperintö käsitteenä ujuttautuu syvälle arvoihin ja normeihin, joten luonnollisestikin sen yksiselitteinen auki purkaminen tai sen käyttäminen voimavarana on haastavaa. Museomme toiminnan ja toimialan näkökulmasta katsottuna ajatellaan, että kulttuuriperinnöllä rakennetaan ihmisten välisiä siltoja (kuten strategiassakin todetaan), ja että tämä rakentaminen tapahtuu huomioimalla kulttuuriperintötoiminnassa sen moninaisuus; hyväksymällä ja tiedostamalla erilaiset kulttuuriset perinteet ja taustat sekä niiden kirjo. Keskeistä on kuunteleminen ja keskustelu, ei vain aineellinen maailmamme. Siksi onkin hyvä, että strategiassa on annettu painoa ja osoitettu tarve osallisuudelle ja omistajuudelle. Tämän voisi kytkeä osaksi pohdintaa kulttuuriperinnön monimuotoisuudesta.

Strategian ansiona ovat hyvinvoinnin ja resilienssin vahvistamisen tunnistaminen sekä kulttuuriperintökasvatuksen merkityksen korostaminen. Nämä tulevat olemaan tärkeitä yhä kompleksisemmaksi kehittyvässä yhteiskunnassa ja maailmantilanteessa. Puhuttaessa kulttuuriperinnön yhteiskunnallisesta merkityksestä, todetaan strategiassa tutkimustietona taiteen tärkeys ihmisen hyvinvoinnille. Tutkimukseen ja taiteen merkitykseen viittaaminen jää tällaisena hieman ohueksi, välilliseksi maininnaksi, koska taiteen painoarvo ei strategiaesityksen nykyisessä versiossa ole kovin vahva. Taide kietoo sisäänsä monia tärkeitä vuorovaikutuksen taitoja: kuvitteluun

taidon lisäksi taide mahdollistaa ja kehittää mm. empatiakykyä, joka on yksi sallivan ja oikeudenmukaisen yhteiskunnan peruspilareita.

Mikä on näkemyksenne strategian tavoitteista ja toimenpidelinjauksista oman toimialanne tai tehtävänne näkökulmasta?

Kuvataiteen aineistojen ja taidehistorian rooli on strategiassa marginaalinen. Voisiko taiteen, taidekokoelmien, -arkistojen ja taidemuseoiden tallennustyön rooli tulla esiin syvällisemmin? Tai onko näiden näkymättömyyteen jokin erityinen perustelu? Ihmisellä on vahva tarve identifioitua kulttuuriin taiteen tekemisen, vastaanottamisen ja taiteen yhteiskunnassa esiin nostamien asiasisältöjen avulla. Siksi toivomme, että esimerkiksi taidekokoelmat tunnistettaisiin strategiassa ja taide itsessään liitettäisiin osaksi strategiaa muiden mainittujen osa-alueiden rinnalle (rakennettu ympäristö, maisemat, rakennukset ja arkeologia). Luvussa Kulttuuriperinnön toimijakenttä 3.1 soisi mainittavan taidemuseot omana sananaan: Taidemuseot ovat maan aktiivisimpia ja yleisön innokkaimmin käyttämiä museokohteita ja toimijoita. Taidemuseoiden hallussa on aivan erityinen, omanlaisensa aineisto – taidekokoelmat.

Kommenttinne lukuun 5.1

Aiemmin esitetyistä syistä johtuen kulttuuriperintöä siirtävien organisaatioiden (kulttuuriperintöyhteisön) tekemän päivitystyön – reflektoinnin – tunnistaminen on tärkeää. Strategiassa mainitaan kulttuuriperinnön ”arvostus”, ”suojeleminen” ja ”vaaliminen”. Näiden tavoitteiden oheen, tai syventämään niitä, lisäisimme kulttuuriperinnön reflektoinnin, joka itsessään on menetelmä kulttuuriperinnön elävänä pysymiseksi ja eteenpäin siirtämiseksi. Parhaimmassa tapauksessa se on riippumattonta ja itsekriittistä. Erityisesti riippumattomuus ja kriittisyys voivat olla suomalaisen kulttuuriperintötyön vahvuuksia: olemme viime aikoina nähneet maailmalla paljon esimerkkejä kulttuuriperintöaineistojen avulla käytävästä poliittisesta kulttuurisodasta, jossa kulttuuriperintöä hyödynnetään välineellisesti ja sitä tulkitaan virheellisesti poliittisista ja ideologisista tarkoituseristä käsin. Suomalainen itsekriittisesti toteutettu kulttuuriperintötyö ei voi asettautua tällaiseksi pelinappulaksi, vaikka kulttuuriperinnöllä on vahva ideologinen arvo kansallisen yhteisön ja pienempien yhteisöjen identiteetityössä. Kriittinen ja reflektioiva kulttuuriperintötyö on arvo sinänsä, jonka toteutumista ei nykypäivänä voi eikä tule pitää itsestäänselvyytenä. Tämän aspektin argumentointi istuisi strategian kohtaan 5.1, jossa puhutaan kaikkien oikeudesta kulttuuriperintöön. Kyseisessä yhteydessä olisi hyvä mainita toimenpidetasolla edellä kuvatun työn jatkuvasti kasvava merkitys. Kriittinen reflektointi olisi hyvä tuoda strategiassa esiin kansallisena vahvuutena ja voimavarana. Myös tästä näkökulmasta johtuen taidemuseoiden roolin ymmärtäminen olisi hyvä kuvata strategiassa hieman vahvemmin: Taidemuseoilla on hallussaan erityisiä aineistoja; kyky kuvataiteen välittämänä tarkastella, pohtia ja välittää hyvin hienovaraisia kulttuurisia viestejä sekä esittää näistä jatkuvasti uusia, kriittisiäkin tulkintoja. Taide sinänsä toimii viestinä tunteiden ja tiedon, yhteisöjen ja yksilöiden/identiteettien kokemuksen moninaisessa maastossa.

Strategiassa todetaan kulttuuriperinnön avulla voitavan toimia merkityksellisyyden tunteen rakentajana ja ryhmähengen mahdollistajana ja kuvataan osuvasti sitä problematiikkaa, joka liittyy oikeuteen määritellä kulttuuriperintöä. On hyvä huomioida, että kulttuuriperintöä voidaan käyttää myös poissulkemiseen ja ulos jättämiseen, sekä edellä lausunnossa kuvatulla tavalla haluttujen

totuuksien ja väritettyjen stereotyyppien välittämiseen. Strategiassa onkin hyvä huolehtia, että kulttuuriperinnön käyttöön liittyvä pohdinta toimenpidelinjauksineen on kattavaa ja huomioi kulttuuriperintöä siirtävien toimijoiden päivitystyön (uudelleentulkinta, arvokeskustelu, kriittinen tarkastelu, tiedontuotanto jne.) muuttuvan ajan haasteissa.

Kommenttinne lukuun 5.2

Luonnon ja ilmastonmuutoksen hallinnan osalta on tärkeää, että kulttuuriperintöä toteuttavat yhteisöt toimivat eturintamassa kestävä kehityksen saralla. Myös asiasta viestiminen on keskeistä.

Kommenttinne lukuun 5.3

Toimijuudessamme taiteen ja taidekokoelmien parissa korostuu jatkuvasti enenevässä määrin se tosiasia, kuinka kulttuuriperintö muuttuu ajassa, minkä toivoisimme otettavan strategiassa huomioon näkyvämmiin. Kulttuuriperinnön siirtäminen seuraaville sukupolville vaatii jatkuvaa päivittämistä, uusia tulkintoja, arvoilmapiiriin sovittamista ja/tai muutoksen näkyväksi tekemistä. Ideologiat vanhenevat ja saattavat muuttua. Ihmisten näkökulma ja suhde aineelliseen kulttuuriin muuttuu.

Strategiassa tärkeä digitaalisuuden merkitys osana kulttuuriperinnön saavutettavuutta ja tulevaisuuden ratkaisuja on huomioitu, ja myös sen ilmastokuormitus on huomioitu. Kulttuuriperintökohteen digitaalisten palvelujen resursointiin (mukaan lukien osaamisen kehittäminen ja kasvattaminen) organisaatioissa tuntuisi olevan aina vain suurempi haaste niin sisäisenä kysymyksenä kuin asiakasymmärryksen kannalta. Kulttuuriperintötyötä tekevät tahot pohtivat yhä enenevässä määrin sitä, miten digitaaliset palvelut voivat lisätä saavutettavuutta erilaisissa kohderyhmissä ja millaisin sisällöin ja formaatein kulttuuriperintöä voidaan tuoda vahvemmin esille digitaalisesti yleisöjä kiinnostavalla tavalla.

Kommenttinne lukuun 5.4

Kun puhutaan kulttuuriperintökohteiden vetovoimasta osana palveluita, matkailua ja yhteiskunnan taloudellisia vaikutuksia, on hyvä puhua myös kehitystyöhön panostamisesta ja resursoinnista tulevaisuuden tarpeena.

Strategiassa on hyvin tuotu esille kulttuuriperinnön taloudellisten vaikutusten epätasainen jakautuminen. Voitoista pääosa ohjautuu muualle kuin kulttuurilaitoksille. Laajamittainen yhteistyö ja yhteisymmärrys kulttuuriperinnön merkityksestä taloudessa, lienee ainoa tapa varmistaa sen vaalijoiden toimintaedellytykset. Samanaikaisesti on syytä varoa välineellistämästä sitä. Kulttuuriperinnön itseisarvo on myös taloudellisen toiminnan lähtökohta. Huolimatta kasvavasta tulonmuodostuksesta liiketalouden keinoin, kulttuuriperinnön hoitaminen ja ylläpito edellyttää laajaa panosta myös julkisista varoista.

Mikä on näkemyksenne strategian yhteiskunnallisista ja taloudellisista vaikutuksista?

-

Mahdolliset muut strategiaehdotusta koskevat huomionne.

-

Strategian valmistumisen jälkeen on tarkoitus laatia erillinen toimeenpanosuunnitelma. Pidätkö tätä tärkeänä? Jos kyllä, niin miksi?

Kyllä. Strategian implementointi on osa strategiatyötä. Toimiva strategia on toteutuskelpoinen ja sen pitää ohjata tekemistä. Strategia ei ole pelkästään visiointia varten.

Millaisia osallistamisen tapoja haluaisitte toimeenpanosuunnitelman laatimisessa käytettävän?

-

Millaisena näkisitte oman tai edustamanne tahon roolin strategian toimeenpanossa?

Katsomme, että yhtenä maan suurimmista taidemuseoista olemme roolimme vuoksi avainasemassa strategian toteutuksessa.

Karjalainen Tuija

EMMA-taidemuseosäätiö sr. - EMMA-Espoon modernin taiteen museo